REMISSVAR FRÅN NATIONELLT CENTRUM FÖR MUSIKTALANGER

TILL:

u.remissvar@regeringskansliet.se

cc u.s.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar från: Nationellt centrum för musiktalanger (NCM)

Diarienummer: U2026/01492

Sammanfattning:

Nationellt centrum för musiktalanger (NCM) välkomnar förslaget till försöksverksamhet med spetsutbildning i musik i grundskolan och möjligheten att den därefter ska kunna permanentas. Nya resurser och kompetenser kommer inte bara de elever till godo som omedelbart gynnas utan också de lokala, regionala och nationella musikmiljöer som eleverna blir en bärande del av.

NCM anser däremot att syftet och målsättningarna med en spetsutbildning i musik i grundskolan, som de beskrivs i utredningsuppdraget, inte i tillräckligt stor omfattning får genomslag i promemorian.

I uppdraget anges bland annat följande skäl för spetsutbildningen: ”Svenska musiker har länge varit mycket framgångsrika runt om i världen. I flera rapporter framhålls dock att de halkar efter i konkurrensen. Många som genomgått en svensk professionell musikutbildning har svårt att hävda sig såväl i Sverige som utomlands” (sid 149) samt ”Det är viktigt för det svenska musiklivets återväxt och konkurrenskraft att barn och unga får möjligheter att både inom skolans ram och på fritiden tidigt utveckla sina särskilda musikintressen” (sid 150).

Kunskap om hur en spetsutbildning i musik kan bedrivas för elever i grundskoleåldern finns idag till den allra största delen utanför grundskolan men ingenstans i utredningen lyfts potentialen av vad ett samarbete med dessa specialiserade utbildare kan bidra med fram. Musikmiljön lokalt såsom kulturskolan nämns men för att en framgångsrik försöksverksamhet i spetsutbildning i musik ska lyckas och nå internationell konkurrenskraft måste dessa specialiserade utbildare ges möjlighet att med sina resurser delta i försöksverksamheten.

För att säkerställa att en spetsutbildning i musik i grundskolan också verkligen uppnår uppställda mål lägger NCM därför fram tre förslag till utveckling av försöksverksamheten som den föreslås i promemorian. Alla handlar om vikten av att underlätta en strukturerad samverkan mellan grundskolan och fristående kvalificerade utbildare så att

all kompetens som redan finns inom området tas till vara så effektivt som möjligt, och därmed gör en spetsutbildning i grundskolan så stark och verkningsfull som möjligt.

- Förslag 1. NCM föreslår att försöksverksamheten med spetsutbildning i musik i grundskolan ska innehålla ett krav på att utvalda huvudmän i grundskolan ska samarbeta med ett spetsprogram inom gymnasieskolan eller annan kvalificerad utbildare för att så långt som möjligt tillförsäkra att utbildningen håller hög kvalitet. För de grundskolor som arrangerar spetsutbildning i musik för klasserna 1 - 4 kan det vara lämpligt att i första hand samverka med ett spetsprogram inom en gymnasieskola som ligger geografiskt lämpligt till, men om omständigheterna så tillåter ska de kunna, liksom grundskolor som arrangerar spetsutbildning i musik för klasserna 5 - 10, dessutom samarbeta med annan kvalificerad utbildning såsom Nationellt centrum för musiktalanger och dess kursverksamhet YOMA – Young Musicians Academy.

- Förslag 2. NCM föreslår att försöksverksamheten kompletteras med ett särskilt uppdrag att ta fram instrumentspecifika, årskurs- och skolformsövergripande studieplaner för instrumentalspel för alla olika instrument. Varje elev har en unik begåvningsuppsättning för spel på sitt instrument och därmed en egen unik progressionstakt som behöver optimeras så långt som möjligt. Detta skiljer instrumentalspel från mer kunskapsbaserade och därmed åldersbundna delmoment i den tilltänkta kursplanen i ämnet musik - spets. Instrumentspecifika kursplaner kan också bli vägledande och sammanhållande när grundskolor, kulturskolor, gymnasieskolor och andra aktörer samverkar om utbildningen av spetseleverna.

- Förslag 3. NCM föreslår att bland de kostnader i försöksverksamheten som Skolverket ska kunna godkänna det tydliggörs att kostnader för kvalificerade lärare verksamma hos annan utbildare, eller kostnader för att delta i kurser för annan utbildare, vare sig det är inom den obligatoriska delen av verksamheten eller ett fritt tillval, inkluderas.

KOMMENTARER TILL FÖRSLAGEN

FÖRSLAG 1.

I promemorians kapitel 3” Skolväsendet” avsnitt 3.3.2 ”Riksrekryterande spetsutbildning i gymnasieskolan” redovisas två krav för att en spetsutbildning i gymnasieskolan ska tillåtas däribland att:

- skolenheten har ett etablerat samarbete med en högskola som erbjuder kurser i det ämne eller ämnesområde som spetsutbildningen är inriktad mot, och

- spetsutbildningen gör det möjligt för en elev att utöver sina gymnasiestudier delta i kurser vid en högskola (sid 36)

Dessa krav speglar vikten av en väl sammanhållen utbildningskedja inom musik från gymnasieskolan till högre utbildning genom att förutsätta ett etablerat samarbete med högskolan och att kurser vid högskolan i viss mån ska vara öppna för gymnasieelever.

Motsvarande tydliga krav återfinns inte i promemorian för spetsutbildning i musik i grundskolan. Promemorian konstaterar enbart i avsnittet 5.1 ”Behovet av en spetsutbildning” att ” En spetsutbildning i grundskolan behöver, för att vara ändamålsenlig, samspela med gymnasieskolans spetsutbildningar så att dessa kan ta vid där elever befinner sig i sitt kunnande och därmed i förlängningen bidra till att elever som avslutar gymnasieskolans spetsutbildningar är väl förberedda för högre utbildning inom musik” (sid 56).

Promemorian undviker i sitt förslag till försöksverksamhet att ställa ett tydligt krav på huvudmännen om samarbete med utbildare på högre nivå i utbildningskedjan utan nöjer sig med att gymnasieskolan ska vara beredd att ”ta vid”. Detta trots att två av utgångspunkterna i promemorians kapitel 6 avsnitt 6.1 ”Övergripande utgångspunkter för försöksverksamhetens utformning” tydligt pekar ut en väl sammanhållen utbildningskedja som avgörande för om denna ska lyckas eller inte.

- ”En tredje utgångspunkt är att en spetsutbildning i musik i grundskolan inte kan bedömas isolerat, utan måste förstås som del av en sammanhållen utbildningskedja. Samråden visar att utbildningens betydelse för såväl fortsatt utbildning som framtida yrkesutövning är beroende av hur väl den samspelar med gymnasieskolans spetsutbildningar och med efterföljande utbildningsnivåer. Grundskolans spetsutbildning behöver därför analyseras både utifrån sitt eget innehåll och utifrån sin funktion i ett större utbildningssystem” (sid 70).

- ”En fjärde utgångspunkt är att frågor om likvärdig tillgång och kvalitet är centrala vid utformning av en försöksverksamhet. Samråden visar att förutsättningarna för att bedriva spetsutbildning i musik varierar betydligt mellan olika delar av landet. Detta aktualiserar frågor om finansiering, organisatoriska lösningar och tillgång till lärare med adekvat kompetens. Förutsättningarna för att skapa en nationell likvärdig utbildning kan därför inte enbart lämnas till lokala huvudmän, utan behöver analyseras i ett bredare systemperspektiv” (sid 70).

Trots att behovet av en tät och obruten utbildningskedja i musik alltså ses som avgörande för en framgångsrik försöksverksamhet, så saknas i förslaget till spetsutbildning i musik på grundskolenivå motsvarande krav på ett etablerat samarbete och tillgänglighet till avancerade kurser med utbildningar på högre nivå, såsom idag finns för gymnasieskolan.

Samma krav som ställs på en gymnasieskola föreslås därför också gälla för en försöksverksamhet i spetsutbildning i musik i grundskolan - samverkan med en

gymnasieskola eller annan utbildare på högre nivå som erbjuder spetsutbildning i musik. Det skulle kraftigt förstärka elevernas möjligheter att nå sina mål och att försöksverksamheten därmed blir framgångsrik.

NCM är Sveriges enda nationella talangcenter och erhåller, sedan Kulturrådet fick som uppdrag att finansiera spetsutbildning i musik, bidrag för sina kurser med högt kvalificerade lärare som särskilt riktar sig till unga talanger i både grund- och gymnasieskolan. Verksamheten kallas YOMA – Young Musicians Academy.

Kursmiljön som YOMA erbjuder är unik genom att den samlar talanger från inte bara Sverige utan också de andra nordiska länderna i åldersgruppen 10 – 18 år. Den kompletterar därmed miljön i den egna grundskolan genom att eleven tidigt får en uppfattning om vilka krav som utbildningen ställer nationellt och internationellt hela vägen fram till en yrkesroll inom musiklivet. Såsom promemorian konstaterar ”Samspelet med andra elever och tillhörighet i en musikalisk miljö bidrar till att stärka både motivation och uthållighet.” och ”Elever behöver få möta och musicera tillsammans med äldre elever som kommit längre i sin utveckling” (sid 64).

Kurserna förläggs förutom i utmärkta lokaler i Vänersborg också regelbundet i samverkan med högskolor, såsom musikhögskolorna i Stockholm och Malmö, i deras lokaler och med deltagande av deras lärare. Därutöver erbjuds sedan flera år också kurser i enskild instudering digitalt utan andra krav på eleven än tillgång till en laptop/dator. YOMA är idag den enda kursarrangören i landet som erbjuder undervisning fysiskt och digitalt på den nivån för elever i grundskolan i hela landet.

FÖRSLAG 2.

I dagsläget saknas instrumentspecifika studieplaner både för den föreslagna spetsutbildningen på grundskolan, för kulturskolan och för landets riksrekryterande gymnasiala spetsprogram. I många andra länder finns dessa sedan lång tid tillbaka.

För att uppnå bästa möjliga utveckling för varje elev genom hela utbildningskedjan skulle instrumentspecifika studieplaner, som kan användas gemensamt av spetsutbildningarna i grund- och gymnasieskolan samt andra relevanta utbildningar, vara ett värdefullt komplement till befintliga lokala studieplaner.

Med 20 års erfarenhet av talangutveckling för alla orkesterinstrument och mångårig samverkan med kulturskolor, spetsutbildningar, musikhögskolor och talangcentra i Sverige och andra länder, har NCM goda förutsättningar att genom ett särskilt uppdrag kunna ansvara för att ta fram sådana planer i samverkan med försöksverksamheten inom spetsutbildning i musik på grundskolan.

NCM är medlem i YMTE – Young Music Talents i Europe, som är en paraplyorganisation för över 30 studieförberedande utbildningar från spetsinriktade grundskoleutbildningar till musikhögskolors Pre – College-utbildningar i över 15 europeiska länder.

NCM är också medlem i EMCY – The European Union of Music Competitions for Youth, som är en paraplyorganisation för nationella och internationella musiktävlingar för ungdomar.

FÖRSLAG 3.

För att säkerställa ett framgångsrikt samarbete mellan olika utbildare inom utbildningskedjan är det viktigt att skapa goda förutsättningar för ett sådant såväl tekniskt som praktiskt och ekonomiskt. I promemorian lyfts fram några förutsättningar som är viktiga att få på plats.

I kapitel 7 avsnitt 7.3 ”Spetsutbildning i musik ska få ha andra utbildningstider” föreslås att

- bestämmelserna i 10 kap.3 § skollagen ”bör kunna användas för att ge utrymme för ett längre läsår inom försöksverksamheten” och att ”Det bör i utbildningen göras en tydlig åtskillnad mellan sådan verksamhet som ingår i den obligatoriska delen och sådan verksamhet som kan erbjudas som ett frivilligt komplement. Kompletterande verksamhet utanför denna ram kan bidra till utbildningens kvalitet, men bör inte vara en förutsättning för att eleven ska kunna uppfylla utbildningens mål” (sid 87).

I samma kapitel 7 avsnitt 7.6 ”Fjärrundervisning för individuell instrumentalundervisning” föreslås att

- ”Det är angeläget att spetsutbildningar i musik kan bedrivas med hög kvalitet oavsett skolans placering. Tillgången till lärare med adekvat kompetens kan vara begränsad i vissa delar av landet, särskilt när det gäller individuell instrumentalundervisning på en hög nivå. Detta bör inte få till följd att utbildningens kvalitet blir beroende av var i landet som utbildningen bedrivs. För att ge elever i hela landet likvärdig tillgång till lärare med adekvat kompetens bör fjärrundervisning därför kunna användas för sådan individuell undervisning inom ämnet musik spets” (sid 87 – 88).

I Kapitel 8 avsnitt 8.1 ”Alternativa kompetenskrav för undervisning i ämnet musik spets” föreslås att

- ”Mot denna bakgrund bör ett undantag från kraven i 2 kap. 13§ skollagen införas för undervisning i ämnet musik spets. Undantaget bör inte innebära att vem som helst får bedriva sådan undervisning. I stället bör särskilda alternativa kompetenskrav gälla. En lärare som undervisar med stöd av undantaget bör därför vara lämplig att bedriva undervisningen och ha uppvisat hög konstnärlig skicklighet inom musik” (sid 92).

Samt i kapitel 10 avsnitt 10.2 ”Statsbidraget ska få användas för att starta, bedriva och utveckla spetsutbildningen” föreslås att

- ”…huvudmännen ges möjlighet att täcka sådana kostnader som är nödvändiga för att starta och bedriva spetsutbildningen samt för att utveckla kvalitet i utbildningen” samt att ”Skolverket bör vid prövningen av om bidrag ska lämnas bedöma vilka kostnader som ryms inom statsbidragets ändamål” (sid 106).

Promemorian förslag om utbildningstider, fjärrundervisning, alternativa kompetenskrav för lärare och att ett särskilt statsbidrag ska täcka nödvändiga kostnader är avgörande för en framgångsrik försöksverksamhet. Det gäller inte bara för hur den kan organiseras inom grundskolan utan inte minst hur förslagen underlättar samverkan med andra kvalificerade utbildare. Särskilt om försöksverksamheten ska täcka hela landet. Det är därför värdefullt att villkoren för användningen av statsbidraget tydliggör att dessa också inkluderar kostnader i samarbete med andra kvalificerade utbildare.

Vänersborg 2026 11 16

Ulrich Kaatz

Direktör och konstnärlig pedagogisk ledare

Kort om Ulrich Kaatz

Kaatz utbildade sig på Musikhögskolan i Hamburg till flöjtist, instrumental- och ensemblepedagog samt till grundskole- och gymnasielärare.

Mellan 1985 och 2019 var han anställd i Vänersborgs kommun, först 20 år vid Musik- och kulturskolan Vänersborg, sedan vid Musikakademi Vänersborg.

Under tiden vid Musikakademin tog han bland annat fram samtliga kursplaner i musik för det specialutformade estetiska spetsprogrammet vid Birger Sjöbergsgymnasiet och var konstnärligt ansvarig för Polstjärnepriset samt kurshelger inom nationell talangutveckling.

Mellan 2004 och 2007 var han dessutom verksam som professor i dirigering och ensembleledning vid musikhögskolan i Stuttgart.

Sedan 2020 är han anställd som direktör och konstnärlig pedagogisk ledare vid Nationellt centrum för musiktalanger.